

גילויים חדשים על אישיותו, אישומו והרשעתו של האיש הדורש אשרת עולה

האמת על סובלן

על פי עובדה יחידה זו הורשע סובלן ונידון למאסר-עולם. **עדות שז' חודה-רוח**

כמעט הכל היה תלוי בעדותו של ז'ק סובלן. פרקליטו של סובלן שאל אותו באיזה פעולות מסוימות של ריגול עסק סובלן, בייחוד לגבי בטחון המדינה. כל השאלות האלה נשארו ללא מענה. קרא העד סובלן: „אם בטחון המדינה מורכב מפצצות אטום ומימן ומשאר סוגי הנשק החדיש של מדינה זו, אתה רחוק מאד מן האמת. מעולם לא עסקתי בדברים כאלה!“

כך קבע יעקוב סובלן — ראש הרשת, כביכול — כי כל „הריגול“ שלו היה מורכב מדיווח על חוגי מהגרים, טרוצקיסטים וכדומה.

כדי לחזק את התביעה הרופפת, הובאה להעיד את יואנה בקר, בתו של מנהיג קומוניסטי גרמני, שהיתה מכירתו של סובלן בימי המלחמה, כאשר עסק סובלן בעבודות תרגום (לפני שהורשה לפעול כרופא באמריקה). לדבריה, היא מסרה לסובלן „סודות של שרות-המודיעין האמריקאי“.

אולם ארבעה עדים, כולם חברי השרות באותה עת, סתרו את עדותה בצורה חריפה ביותר. האיש אשר עמו היא קיימה, כביכול, קשרים בשרות-המודיעין, לא הובא אפילו להעיד.

הכל נשאר תלוי, אפוא, בעדותו הזדונית של האח. רק במאוחר עוררו פרקליטיו של סובלן עובדה סנסציונית: שיעקוב סובלן מסר את עדותו בהיותו במוסד לחולי-רוח, וכי ניסה שם להתאבד. גם כיום נמצא יעקוב במוסד כזה. מבחינה רפואית, הוא חולה-רוח „פסיכוטי“.

על סמך עובדה זו הגישו הפרקליטים עירעור. הוא נדחה מפאת טענה טכנית: לדעת השופטים, לא עוררו הפרקליטים עניין זה בשלב הנכון של המשפט, לא דרשו להביא לבית המשפט בעוד מועד את תיקו הרפואי של העד המטורף. אך סובלן שוחרר שוב בערבות (הפעם גדולה), עד לטעימת בקשותיו לרבייה (שנידחו).

על בסיס רופף זה נידון סובלן למאסר-עולם — דבר שלא יחואר אף בישראל, שגם בה קיימת היסטריה מסוימת בענייני ריגול, ושה קיים חוק דראקוני למען „בטחון המדינה“. קרוב לוודאי כי בבית-משפט ישראלי — ובחודאי בבית-משפט בריטי — היה יוצא רוברט סובלן זכאי. על סמך מה הכריז ראש הממשלה כי האיש הוא „גובל ורמאי“?

***

סובלן נפצע עוד בישראל!

שופט הבריטי, שאינו דומה לדויד בן-גוריון, קבע: „אין זה מעניין אותנו אם סובלן אשם או חף-משפט מבחינת המשפט האמריקאי. לעומת זאת התעניין מאד בפרטי הגירוש מישראל. הדברים פורסמו בהרחבה בטיימס ובשאר העיתונים הבריטיים, הצטרפו לתעודת-הרפה העלולה לחסל את שארית הכבוד לחוק הישראלי בעולם. בפני השופטים עמדה בעייה משפטית פשוטה-לכאורה: האם הורשה סובלן להיכנס לבריטניה, ונמצא בה על כן כחוק?“

טען הפרקליט: אמנם לא רצו השלטונות לתת לו להיכנס, אך מפאת מצבו הבריאותי התיירו לו להיכנס — ואין הם יכולים לבטל היתרו זה במאוחר, באופן שרירותי. הכהנה אינה קובעת, אלא המצב העובדתי. „כל עוד הוא בארצנו, הוא נהנה מהגנת חוקינו, ותמורת זאת הוא חייב נאמנות למלכה.“

טענת הממשלה: סובלן לא הורשה רשמית להיכנס. אמנם לא נאמר לו הדבר בשעה שהורד מן המטוס, כי הפקידים חששו לחיינו וסברו שאינו מסוגל להבין את דבריהם. אך הדבר נמסר לו לאחר מכן, כשהתאושש.

לכן שימשו פרטי בואו של סובלן נושא לבירור — והדו"ח המשפטי היבש אינו מסתיר כי היה זה נושא מביש. קובע הדו"ח המשפטי שפורסם בטיימס: „באחד ביולי הורחק סובלן בכוח מישראל ונלקח לאתונה במטוס שנחזק לשם כך במיוחד. יחד עמו נמצא דר' גוטליב, רופא ישראלי, שוטר אמריקאי בשם מק'שין ומספר רב של אנשים אחרים, שתפקידם היחיד היה להבטיח את סילוקו מישראל.“ מי היו אנשים אלה?

הדו"ח אינו מזכיר פרט סנסציוני, שנודע השבוע: עם קבלת הודעת הגירוש השיח סובלן את ראשו בכותל, נפצע באופן חמור. מטרות היתה למנוע את האפשרות של הסתתו. בכל זאת הועבר אל המטוס, כשראשו חבש בתחבושת גדולה, במכונית-סטישן סגורה בעלת מיסטר פריטי.

הוסיף הדו"ח שפורסם בטיימס, העתון המכובד ביותר בעולם: „באתונה הועבר למטוס סדיר של אל-על, שהיה בדרכו לארצות-הברית, דרך לונדון. שעה אחרי המראת המטוס מאתונה, הוא פצע את עצמו בסכין. מטרותו היחידה היתה ליצור הכרת להורידו בלונדון.“

... 15 דקות לפני הגיע המטוס ללונדון, ביקש סובלן מדר' גוטליב לסדר אמבולנס שימתין לו. תחילה אמר דר' גוטליב שאינו יכול לעשות כן, אולם סובלן חשף את בטנו והראה לו את מידת איבוד-הדם. אז הלך דר' גוטליב אל (סוף בעמוד 14)

פרקליט אנקורוויץ
האם תהיה הסגרה שניה?

בארצות-הברית. כי הטרוצקיסטים חיבלו או במאמץ המלחמה, והרוסים ראו בהם את אויבם הפנימי העיקרי.

יעקוב — שקרא עתה לעצמו בשם ז'ק סובלן — נאסר בינואר 1957. יחד עם אשתו וידיד הואשם בחמשה אישור מים של ריגול. הם הסכימו להודות באחד מהם, נידונו לתקופת-מאסר של חמש-חודשי ושבע-חודשי שנה.

בכל התקופה הזאת, לא הטרד שום איש או מוסד את רוברט סובלן.

***

בריה בכבודו ובעצמו

ק כעבור שנים החליט האף-בי-איי לפנות נגד רוברט, שהמשיך לעבוד כדרכו כרופא-פנימי וכפסיכיאטר-קבוצתי. מה קרה?

דבר פשוט מאד: אחיו, יעקוב, מסר עדות נגדו. פעמיים כונס חבר-מושבעים כדי להחליט (לפי הנהוג האמריקאי) אם יש מקום להעמיד את רוברט סובלן לדין. פעמיים נתקבלה החלטה שלילית. אולם האף-בי-איי לא יתרו. בפעם השלישית נמצאו מושבעים שענו בחיוב. רק אז אפשר היה להגיש משפט — וגם אז נישאר סובלן חופשי, בערבות קטנה.

הופעל עליו לחץ אדיר להודות במשהו. אחיו יעקוב הפציץ את אחותו במכתבים — חמשה במכתבים בחמש ימים רצופים — בהם השביע אותה להכריח את רוברט להודות. מדוע היה יעקוב זקוק לכך? האם הובטח לו משהו? האם פעל במצב של מחלת-נפש? הדבר לא נתגלה עדיין, אך המכתבים נמסרו לפרקליטיו של סובלן. אחד מהם, החשוב ביותר, נעלם מן התיק בצורה מסתורית. למרות הלחץ האדיר, ההבטחות והאימים, סירב סובלן להודות במאומה. הוא ידע היטב כי כיום אין אדם, הנאשם בריגול למען הקומוניסטים, יכול לקחת למשפט הוגשם בארצות-הברית, מפאת האחירה ההיסטרית הכללית סביב נושא זה (בדומה לנאשמים בריגול למען האמריקאים בבריית-המועצות). התביעה נאלצה להוכיח את טענותיה.

סובלן לא הואשם בריגול עצמו, אלא באישום מוחכם יותר — „קשירת קשר לריגול“. לדברי התביעה, הוא קשר קשר זה עם 18 איש, ביניהם ראש שרות-הבטחון הסובייטי, לאברנטי בריה בכבודו ובעצמו. טענה זו לבדה מעידה על האופי הסנסציוני שניתן מראש למשפט, בו היו מעורבות הקאריירות הפוליטיות של התובע והשופטים. התביעה כלל לא ניסתה להוכיח שסובלן מסר אינפור-מציה כלשהי לסובייטים. מבחינת החוק, היתה חייבת להוכיח רק „מעשה“ מסוים אחד כראייה, לקשרי. מעשה זה היה עצם בואו של סובלן, יחד עם אחיו, לסן-פראנציסקו.

נשיא בית-המשפט העליון אולשן
האם יכול המשפט להושיע?

„וכר ורמאי“ — קרא לו ראש ממשלת-ישראל, „נשאינו לו מושג על פרטי פרשתו. „אדם חף מפשע!“ קרא חבר מרכז מפא"י, דר' ארי אנקורוויץ.

„אני מאמין שישראל תקבל אותי עכשיו, אחרי שהעובדות על משפטי נודעו ברבים!“ כתב סובלן עצמו, בבקשו השבוע רשמית אשרת-עולה לישראל.

מיהו רוברט סובלן? במה הואשם, ועל מה הורשע? מה האמת על פעולתו ואופיו? האם יש לו באמת „עבר פלילי“, העלול לסכן את המדינה?

בשביל מאות אלפי אזרחי ישראל, שפרשה זו הסעירה את מצפונם יותר מכל פרשה אחרת מאז קום המדינה, סובלן אלה שאלות מכריעות, בשעה שהמאבק על חיי סובלן נכנס לסיבוב האחרון.

אולם בישראל ידועים רק פרטים מעטים. בעוד שעתוני בריטניה — היהודיים והלא-יהודיים — הקדישו מאמרים מפורטים (ואובייקטיביים והפליא) לעברו של האיש הנמצא בכלא בריקסטון, שתקו עתוני ישראל, מלחכי פינת השלטון.

העובדות אינן סודיות. הן כלולות בדו"חות של המישפט האמריקאי, בטענות פרקליטיו, בעדות שמסר סובלן במישטרט ישראל (בשפה הצרפתית) ובהצהרה האישית שהגיש לשופ"טים הבריטיים.

שום דבר בפרטים אלה אינו מצדיק את הכינוי בו מנסה דויד בן-גוריון לחפות על המעשה המביש ביותר של שלטונו.

***

רופאו של טרי קודק

כבר במכתב שיוטחי ישנם כמה פרטים, המעוררים ספקות לגבי הגירסה הרשמית — האמריקאית והיש"ר ראלית כאחת.

פרט ראשון: שלוש שנים אחרי מאסר אחיו בעתן ריגול, היה סובלן חופשי לגמרי לצאת מארצות-הברית. הוא לא עשה זאת. בלי כל ספק היה בטוח כי שום סכנה אינה צפויה לו.

פרט שני: כאשר ברח סובלן מארצות-הברית, לא שם את פעמיו למוסקבה, לחרשה או להאבאנה. בדרכו לישראל יכול היה לעזוב את מטוס ארינע בתחנת-ביניים, לעלות על מטוס קומוניסטי. הוא לא עשה זאת.

בלי ספק משך אותו משהו לישראל. משמע, כי במשבר עליון זה של חיו, התגבר בו הרגש היהודי על כל רגש אחר.

פרט שלישי: גם כעבר לא היה סובלן מרוחק כחוגים יהודיים. אחת העובדות הכמוסות ביותר של הפרשה: במשך שנים היה סובלן רופא השגירות הישראלית באמריקה. הוא טיפל בשגריר אברהם הרמן, בסדי קולק ובמספר רב של ישראלים שנודמו לאמריקה (כגון אשת-החברה התל-אביבית, תמר רפפורט, שנישאה לא מכבר לאדריכל יצחק יש“ר).

כל זה אינו מעיד על אופיו של קומוניסט מושבע, איש חסדו של לאברנטי בריה, מרגל מקצועי שנתפס בקלקתו. פרטי משפט-הריגול מעוררים ספקות חמורים עוד יותר.

***

אח מופרע ולאי-יציבה

סובלן הוא בן העיירה הליטאית וילקוביסקי. עורך-הדין אנקורוויץ, שגדל באותה עיירה, מכיר אותו משם היטב, כצעיר מבריק וכולט. אז היה שמו ראובן. אנקורוויץ ואשתו גם זוכרים את אחיו, יעקוב, שהיה ידוע כבר אז כאדם מופרע, לא-יציבה לכל דבר. הדבר לא הפליא אותם: כל אדם בעיירה ידע כי במשפחת סובלוביץ רבו מיקרים של מתלדרות, וכי כמה מבני המשפחה התאבדו במצב של טירוף.

בצעירים יהודים רבים, היה סובלן קומוניסט בנעוריו. ב-1928 נטש את המפלגה, הפך טרוצקיסט. ב-1932 נטש גם פלג זה. במלחמת-האזרחים הספרדית התגייס לצבא הרפובליקאי, שירת בו כרופא צבאי.

המשפחה היתה ציונית, וסובלן עצמו בא עם אביו ארצה, קנה כאן רכוש ורכש כאן רשיון לפעול כרופא. מסתבר כי רצה כבר אז להישאר כאן, אולם אביו הכריח אותו לחזור עמו לליטא — הארץ שהפכה חיש מהר למל-כודת-מוות ליהודיה.

ב-1940 בא המיפוח. הגרמנים כבשו את פולין, הרוסים תפסו את ליטא. המלחמה בין שתי המעצמות הסתמנה באופק, ואיימה להביא כליה על היהודים.

יעקוב סובלוביץ עבד במוסקבה, כעתון של מהגרים גרמניים. יום אחד בא אל אחיו ראובן, אמר לו שקיבל רשות מן הרוסים להגר עם כל המשפחה. ראובן-רוברט, שהכיר את אחיו, לא רצה בכך. לדבריו, התנגד לכל התוכנית. אולם יעקוב שיכנע את המשפחה, וכך נטשה המשפחה כולה — 15 נפש — את ליטא. היא עברה את כל רחבי בריית-המועצות, הגיעה לסין, הפליגה משם לסן-פראנציסקו. בידיה היו — לדברי האף-בי-איי — דרכונים מזויפים, עם ויזות של האיטי.

מה הוטל על יעקוב סובלן? תפקיד מוגדר, שהתאים מאד לעברם של שני האחים: לדחף לשרות החשאי הסובייטי על מעשי הטרוצקיסטים, בייחוד בקרב המהגרים הגרמניים